

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Jiřího Pally a soudců Mgr. Petry Weissové a JUDr. Ivo Pospíšila v právní věci žalobce: **P. N.**, proti žalovanému: **Ministerstvo vnitra**, se sídlem Nad Štolou 936/3, Praha 7, o žalobě proti rozhodnutí žalovaného ze dne 8. 3. 2018, č. j. MV-19120-2/KM-2018, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 4. 4. 2019, č. j. 3 A 75/2018 - 44,

t a k t o :

- I. Kasační stížnost proti výroku III. usnesení Městského soudu v Praze ze dne 4. 4. 2019, č. j. 3 A 75/2018 - 44, **se odmítá.**
- II. Výroky I. a II. usnesení Městského soudu v Praze ze dne 4. 4. 2019, č. j. 3 A 75/2018 - 44, **se zrušují** a věc **se** v tomto rozsahu **vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

I. Dosavadní průběh řízení

[1] Žalovaný rozhodnutím ze dne 8. 3. 2018, č. j. MV-19120-2/KM-2018, podle § 16a odst. 6 písm. a) zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, k stížnosti žalobce potvrdil postup povinného subjektu Policie České republiky, Krajského ředitelství policie Olomouckého kraje, při vyřizování žádosti o informace ze dne 10. 12. 2017, ve které žalobce požadoval datum poslední změny souboru s názvem „FANTASI KNIHA 2.DOC“. Tuto žádost vyřídil povinný subjekt sdělením ze dne 5. 1. 2018, že požadované informace nemá k dispozici. Datové nosiče se zajištěnými soubory totiž byly součástí spisového materiálu, který byl odeslán soudu, a jejich kopie byly uchovány jen po dobu jednoho měsíce.

[2] V řízení o žalobě proti tomuto rozhodnutí Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) usnesením ze dne 4. 4. 2019, č. j. 3 A 75/2018 - 44, nepřiznal žalobci osvobození od

soudních poplatků (výrok I.), zamítl jeho návrh na ustanovení zástupce (výrok II.) a vyzval jej, aby ve lhůtě do patnácti dnů od právní moci tohoto usnesení zaplatil soudní poplatek za podanou žalobu ve výši 3.000 Kč (výrok III.).

[3] V odůvodnění tohoto usnesení městský soud nejprve uvedl, že žalobce požádal o plné osvobození od soudních poplatků a o ustanovení zástupce z řad advokátů, neboť je nemajetný a nachází se ve Vazební věznici Olomouc, kde nelze pracovat. Na výzvu soudu zaslal žalobce prohlášení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech, z něhož vyplývá, že je svobodný, žije sám, nemá žádnou vyživovací povinnost, nepracuje a je bez příjmů. Vlastní nepojízdný automobil, parcelu v hodnotě 1.786 Kč a akcie v hodnotě 361 Kč, které jsou zajištěny exekutorem. Má dluhy z neskončeného dědictví a vůči čtyřem subjektům v celkové výši 212.839 Kč, které nemá z čeho splácet. Má měsíční výdaje za plyn, elektřinu a vodu ve výši 6.130 Kč, které jsou hrazeny úřadem práce a od jeho vzetí do vazby jsou na něm vymáhány. Kvůli trestnímu řízení je pro něho nemožné sehnat si práci. Dále žalobce konkretizoval spisovými značkami 29 civilních, správních a trestních řízení, které vůči němu byly vedeny v letech 2010 až 2018 a v nichž byl osvobozen od soudních poplatků, případně mu byly hrazeny náklady na obhajobu. Rovněž tak žalobce předložil argumentaci o své nemajetnosti, kterou dokládal soudními rozhodnutími, ustanoveními advokátů zdarma od České advokátní komory a usnesením Exekutorského úřadu Jihlava.

[4] Podle městského soudu však žalobce tvrzení obsažená v prohlášení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech žádným způsobem nedoložil ani nenabídl případné důkazy o nemožnosti dostát zákonné povinnosti zaplatit soudní poplatek. Tato jeho povinnost vyplývala z ustanovení § 36 zákona odst. 3 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“), a soud nebyl povinen za něho dohledávat další eventuální důvody a skutečnosti, pro které by měl být od soudních poplatků osvobozen, jak vyplývá i z rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 1. 2005, č. j. 7 Azs 343/2004 - 50. Role soudu přitom spočívá především v porovnání výdělkových, majetkových a sociálních poměrů dotyčného účastníka řízení, včetně možnosti opatření si potřebných prostředků, s výší soudního poplatku při zohlednění dalších nákladů vztahujících se k předmětnému soudnímu řízení. Výsledkem této úvahy je pak závěr, zda je možné účastníku přiznat osvobození od soudních poplatků či nikoliv, jak vyslovil Nejvyšší správní soud v rozsudcích ze dne 23. 2. 2006, č. j. 4 Ans 3/2005 - 148, a ze dne 25. 3. 2005, č. j. 2 As 72/2003 - 74. Tvrzený, avšak ničím neprokázaný nedostatek finančních prostředků žalobce nemůže být proto v tomto konkrétním případě důvodem pro přiznání osvobození od soudních poplatků. Rovněž nelze zvažovat částečné osvobození od soudních poplatků, neboť s ohledem na nedostatečnost podkladů žalobce nebylo možno určit míru, v jaké by měl být od soudních poplatků osvobozen.

[5] Dále městský soud uvedl, že soudy mají osvobozovat od placení soudních poplatků zpravidla jen zčásti, a to v nejnutnější míře, aby určitý podíl žalobce na nákladech řízení zůstal zachován, i když je v obtížné životní situaci. K úplnému osvobození lze přikročit jen ve výjimečných případech a ze zvlášť závažných důvodů. S každým soudním řízením je zaměstnáván odborný aparát soudu a zároveň se s ním pojí vznik nákladů na straně státu, který soudní soustavu financuje. Proto je cílem právní úpravy, aby žalobce s vědomím těchto nákladů vedl jen ty soudní spory, které jsou pro něho významné a dotýkají se přímo jeho práv a povinností, a nikoli spory akademické. V dané věci se jedná o poskytnutí požadované informace podle zákona o svobodném přístupu k informacím,

pokračování

která však nemá vztah k podstatným okolnostem žalobcovy životní sféry, neboť se netýká jeho majetku či podobných záležitostí. Navíc požadovaná informace je součástí trestního spisu, který byl odeslán soudu a do něhož může žalobce nahlédnout, pokud je osobou obviněnou. Z obsahu žaloby rovněž vyplývá, že žalobce studoval soubor, který údajně obsahuje požadovanou informaci.

[6] Podle městského soudu osvobození od soudních poplatků nemá být institutem umožňujícím osobám s nízkými příjmy vést bezplatně spory podle své libosti. Jeho účelem je zajistit, aby v případech, kdy účastníci nemají dostatek prostředků a věc se skutečně dotýká jejich osobní sféry, jim nemajetnost nebránila v účinné soudní ochraně. Takovou povahu však předmětné řízení nemá a žalobce ho může vést, dává-li mu objektivní právo procesní možnost tak činit. Není však důvod, aby náklady na vedení takového sporu, které je zásadně povinen hradit každý, nesl za žalobce, byť je omezen na osobní svobodě, automaticky stát formou osvobození od soudních poplatků. Žalobci tak nic nebrání domáhat se získání požadované informace, avšak s ohledem na konkrétní okolnosti je na místě mu osvobození od soudních poplatků odepřít. K obdobnému závěru dospěl Nejvyšší správní soud i v rozsudcích ze dne 14. 11. 2012, č. j. 6 Ans 14/2012 - 11, a ze dne 26. 10. 2011, č. j. 7 As 101/2011 - 66.

[7] S ohledem na tyto skutečnosti městský soud dovodil, že žalobce neprokázal splnění zákonných předpokladů pro přiznání osvobození od placení soudního poplatku a v tomto směru nedoložil svá tvrzení. Proto mu osvobození od soudních poplatků nepřiznal, a to ani z části. Dále městský soud zamítl návrh žalobce na ustanovení zástupce z řad advokátů, neboť nebyla naplněna jedna ze dvou zákonných podmínek pro vydání takového rozhodnutí spočívající ve splnění předpokladů pro osvobození od soudních poplatků, a s ohledem na tuto skutečnost se již nezabýval tím, zda zastoupení žalobce je v dané věci třeba k ochraně jeho práv. Konečně městský soud vyzval žalobce k zaplacení soudního poplatku v propadné patnáctidenní lhůtě.

II. Obsah kasační stížnosti a vyjádření žalovaného

[8] Proti tomuto usnesení městského soudu podal žalobce (dále jen „stěžovatel“) v zákonné lhůtě kasační stížnost. V ní uvedl, že napadá všechny tři výroky usnesení, které však vycházejí z výroku I. o nepřiznání osvobození od soudních poplatků.

[9] Stěžovatel v kasační stížnosti namítl, že městský soud rekapituloval prohlášení o osobních, majetkových a výtěžkových poměrech, avšak současně dospěl k závěru o nedoložení těchto poměrů a o nepředložení důkazů týkajících se jeho nemajetnosti. Přitom v prohlášení i v argumentaci o nemajetnosti každý svůj závazek doložil označením příslušných rozhodnutí soudu či exekutora, o nichž nelze pochybovat. Městský soud tak postupoval odlišně od všech ostatních soudů, které poctivě a přesně vyplněné prohlášení považují za správné a dostatečné podklady pro rozhodnutí o osvobození od soudních poplatků. Napadené usnesení navíc nezohlednilo omezení osobní svobody žadatele a z toho plynoucí vážné problémy s doložením jím tvrzených skutečností. Jednalo by se totiž o velké množství kopií, které nelze po vazebně stíhané osobě spravedlivě žádat a k jejichž pořízení nemá vytvořeny podmínky. Soudní poplatek za podanou žalobu ve výši

3.000 Kč nemá z čeho zaplatit a jeho stanovení pro něho znamená odepření přístupu k soudu.

[10] Dále stěžovatel namítl, že se v posuzovaném případě nejedná o akademickou záležitost a nelze ho srovnávat se sporem vedeným kverulantem neomezeným na osobní svobodě s jistým příjmem. Požadovanou informaci totiž potřebuje oficiálně opatřit, neboť se ve spojení se svědeckou výpovědí G. S. jedná o důkaz, že věc byla pořízena jindy, než svědkyně tvrdí, což by narušilo její důvěryhodnost i okruh nepřímých důkazů, jenž soud vytvořil na základě neúplně zjištěného skutkového stavu. Jedná se tak o pro něho zásadní záležitost, neboť lživou výpověď svědkyně byl odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání osmi roků, jehož výši takto snížil odvolací soud. Přitom požadovaná informace není součástí spisu, do něhož již nahlížel a opakovaně o nahlédnutí žádal. Problém představuje uložení souboru na Blu-ray médiu, které každé PC nemá. Policejní orgán tuto záležitost vyřešil externí mechanikou při nahlížení do spisu a vícekrát se na předmětný soubor nemohl podívat. Potřeba zjištění data jeho poslední změny pak vyšla najevo až po lživé výpovědi svědkyně G. S. u hlavního líčení. Stěžovatel znovu zdůraznil, že mu nejde ani nikdy nešlo o prosté nahlédnutí do spisu, nýbrž o získání důkazu o tom, kdy bylo se souborem naposledy pracováno. Povinný přitom musí touto informací disponovat, neboť Blu-ray médium tvoří přílohu jeho vlastního odborného vyjádření.

[11] Z výše uvedených důvodů stěžovatel v poslední stížnostní námitce vyjádřil přesvědčení, že soudci, kteří vydali toto usnesení, jsou proti němu natolik zaujatí, že věc nemohou spravedlivě projednat, a proto žádá o její přikázání jinému senátu.

[12] Stěžovatel ke kasační stížnosti a v dalších podáních předložil řadu potvrzení dokládajících jeho nemajetnost, rozhodnutí soudů o přiznání osvobození od soudních poplatků v jiných řízeních, jakož i doklady o tom, že během výkonu vazby ve Vazební věznici Olomouc nebyl zaměstnán ani mu nebyla poskytnuta možnost kopírovat jeho dokumenty a že není pracovně zařazen ani ve výkonu trestu odnětí svobody.

[13] Žalovaný se ve vyjádření ke kasační stížnosti zcela ztotožnil s rozhodnutím a argumentací městského soudu a navrhl její zamítnutí.

III. Posouzení kasační stížnosti

[14] Podáním kasační stížnosti proti procesnímu rozhodnutí krajského soudu (s výjimkou procesního rozhodnutí, kterým se řízení o žalobě končí) nevzniká stěžovateli poplatková povinnost (srov. usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 9. 6. 2015, č. j. 1 As 196/2014 - 19). Z právě citovaného usnesení rozšířeného senátu současně plyne, že ač je povinné zastoupení stěžovatele bez příslušného právníkého vzdělání advokátem obecně jednou ze základních podmínek řízení o kasační stížnosti, ustanovení § 105 odst. 2 s. ř. s. se neuplatní v případech, kdy kasační stížnost směřuje proti procesnímu rozhodnutí učiněnému v řízení o žalobě, jež slouží toliko k zajištění podmínek řízení nebo jeho řádného průběhu. Napadené usnesení, kterým krajský soud zamítl žádosti stěžovatele o osvobození od soudních poplatků a o ustanovení zástupce pro řízení o žalobě, je nepochybně takovým procesním rozhodnutím. V řízení o této kasační stížnosti tak nemusí být splněna poplatková povinnost ani podmínka povinného zastoupení stěžovatele advokátem.

pokračování

[15] Nejvyšší správní soud se zabýval otázkou přípustnosti podané kasační stížnosti a dospěl k závěru, že kasační stížnost proti výroku III. napadeného usnesení městského soudu není přípustná, neboť se v tomto rozsahu jedná toliko o rozhodnutí, kterým se upravuje vedení řízení ve smyslu § 104 odst. 3 písm. b) s. ř. s. (srov. např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 16. 4. 2008, č. j. 1 As 2/2008 - 47, či usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 2. 2006, č. j. 5 As 15/2005 - 47, publ. pod č. 973/2006 Sb. NSS). Na základě shora uvedených důvodů Nejvyšší správní soud kasační stížnost v části směřující proti výroku III. napadeného usnesení krajského soudu odmítl podle § 120 a § 46 odst. 1 písm. d) s. ř. s. jako nepřipustnou. Ve zbylém rozsahu shledal kasační stížnost přípustnou.

[16] Nejvyšší správní soud přezkoumal výroky I. a II. napadeného usnesení v souladu s § 109 odst. 3 a 4 s. ř. s. vázán rozsahem a důvody, které stěžovatel uplatnil v kasační stížnosti. Neshledal přitom vady podle § 109 odst. 4 s. ř. s., k nimž by musel přihlédnout z úřední povinnosti. Z obsahu kasační stížnosti vyplývá, že ji stěžovatel podal z důvodů uvedených v § 103 odst. 1 písm. a) a c) s. ř. s.

[17] Podle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. „[k]asační stížnost lze podat pouze z důvodu tvrzené nezákonnosti spočívající v nesprávném posouzení právní otázky soudem v předcházejícím řízení.“ Nesprávné právní posouzení spočívá buď v tom, že na správně zjištěný skutkový stav je aplikován nesprávný právní předpis, popř. je sice aplikován správný právní předpis, ale tento je nesprávně vyložen.

[18] Podle § 103 odst. 1 písm. c) s. ř. s. „[k]asační stížnost lze podat pouze z důvodu zmatečnosti řízení před soudem spočívající v tom, že chyběly podmínky řízení, ve věci rozhodoval vyloučený soudce nebo byl soud nesprávně obsazen, popřípadě bylo rozhodnuto v neprospěch účastníka v důsledku trestného činu soudce.“

[19] Kasační stížnost ve vztahu k výrokům I. a II. napadeného usnesení je důvodná.

[20] Podle § 36 odst. 3 věty první a druhé s. ř. s. „[ú]častník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu zčásti osvobozen od soudních poplatků. Přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze pouze výjimečně, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno.“. Základní podmínku pro osvobození od soudních poplatků tedy tvoří povinnost žadatele doložit, že nemá dostatečné prostředky. Tuto povinnost však stěžovatel v posuzované věci splnil.

[21] Stěžovatel v žalobě, kterou městský soud obdržel dne 20. 3. 2018, požádal o osvobození od soudních poplatků a o ustanovení zástupce z řad advokátů. K tomu uvedl, že je zcela nemajetný a nachází se ve výkonu vazby, kde nemůže kopírovat dokumenty. I přesto následující den městský soud vyzval stěžovatele k zaplacení soudního poplatku ve výši 3.000 Kč a k předložení fotokopie žalobou napadeného rozhodnutí. Dne 13. 4. 2018 obdržel městský soud podání, v němž stěžovatel znovu požádal o osvobození od soudních poplatků z důvodu své naprosté nemajetnosti, neboť je dlouhodobě ve vazbě, kde nelze pracovat. Současně stěžovatel předložil kopii žalobou napadeného rozhodnutí a dalších listin vztahujících se k předmětné žádosti o informaci. Následně stěžovatel podal k výzvě soudu prohlášení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech ze dne 23. 8. 2018.

V něm tvrdil skutečnosti zmíněné v odůvodnění kasační stížností napadeného usnesení městského soudu, z nichž vyplývá, že má majetek nepatrné hodnoty a značné závazky, které byly podrobně specifikovány s odkazem na příslušná rozhodnutí soudů a soudních exekutorů. V připojené argumentaci stěžovatel označil rozhodnutí v občanskoprávních, správních a trestních věcech, ve kterých mu bylo přiznáno plné osvobození od soudních poplatků, nebo mu byli zdarma ustanoveni advokáti Českou advokátní komorou, případně mu byli v trestním řízení ustanoveni obhájci. Taková dvě civilní rozhodnutí a jedno rozhodnutí vydané ve správním soudnictví stěžovatel předložil ve fotokopii.

[22] Stěžovatel tedy na podporu tvrzení o své naprosté nemajetnosti uvedl, že je ve výkonu vazby, kde není pracovně zařazen. Již tato skutečnost sama o sobě nasvědčovala tomu, že stěžovatel nemá k dispozici dostatek finančních prostředků na úhradu soudního poplatku. Dále stěžovatel předložil prohlášení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech, ze kterých rovněž vyplývá jeho naprostá nemajetnost, jakož i několik soudních rozhodnutí o přiznání osvobození od soudních poplatků, která toto jeho tvrzení dokládají. Stěžovatel tedy předložením uvedených písemností dostatečně prokázal nemožnost dostat své zákonné povinnosti zaplatit soudní poplatek. Proto nemůže obstát závěr městského soudu, že stěžovatel žádným způsobem nedoložil tvrzení uvedená v prohlášení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech. Naopak již z údajů v něm uvedených a částečně doložených, které korespondovaly s vazebním stíháním stěžovatele a jeho následným výkonem trestu odnětí svobody, bylo zcela evidentní, že stěžovatel nemá dostatečné prostředky na zaplacení soudního poplatku za podanou žalobu, a to ani v nižší než zákonem stanovené částce 3.000 Kč. Za této situace byly splněny podmínky pro výjimečné přiznání úplného osvobození od soudních poplatků ve smyslu § 36 odst. 3 věty druhé s. ř. s.

[23] Rovněž nelze souhlasit se závěrem městského soudu, že požadovaná informace nemá vztah k podstatným okolnostem životní sféry stěžovatele. Ten totiž již v žalobě objasnil, že předmětnou informaci potřebuje získat pro účely své obhajoby v trestní věci, což je bezesporu důvod, který se jeho osoby velmi dotýká. Nejedná se tak o malicherný, neuvážený či akademický spor, ve kterém je podle rozsudků Nejvyššího správního soudu sp. zn. 6 Ans 14/2012 a sp. zn. 7 As 101/2011, na něž městský soud v napadeném usnesení odkázal, nutné trvat na splnění poplatkové povinnosti i osobami bez dostatečných prostředků k zaplacení soudního poplatku. Další závěr městského soudu, že požadovaná informace se nacházela v trestním spise, do kterého mohl stěžovatel nahlédnout či již nahlížel, nemá z hlediska rozhodování o přiznání osvobození od soudních poplatků žádnou relevanci.

[24] Městský soud tedy pochybil, když v dané věci neshledal splnění zákonných podmínek pro přiznání osvobození od soudních poplatků stěžovateli. V důsledku tohoto nesprávného závěru zamítl návrh na ustanovení zástupce, aniž by se zabýval splněním druhé podmínky pro vydání takového rozhodnutí. Uvedenou právní otázku tedy městský soud posoudil v předcházejícím řízení nesprávně, v důsledku čehož je naplněn důvod kasační stížnosti podle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s.

[25] Naplnění důvodu kasační stížnosti uvedeného v § 103 odst. 1 písm. c) s. ř. s. však Nejvyšší správní soud neshledal. Z ničeho totiž nevyplývá, že by nepřiznání osvobození od soudních poplatků bylo výrazem zaujatosti senátu městského soudu vůči stěžovateli, pro

pokračování

kterou by od něho nebylo možné očekávat vydání zákonného a spravedlivého rozhodnutí v meritu věci. Důvod vydání napadeného usnesení, které bylo z uvedených důvodů shledáno nezákonným, lze spíše spatřovat ve formalistickém přístupu k posouzení podání stěžovatele, které městský soud nedokázal odlišit od bezdůvodných žádostí o osvobození od soudních poplatků, s nimiž se ve své praxi velmi často setkává. V uvedeném rozhodnutí městského soudu a jeho odůvodnění proto Nejvyšší správní soud neshledává důvod, který by vzbuzoval pochybnosti o nepodjatosti členů senátu ve smyslu § 8 odst. 1 s. ř. s. a pro nějž by bylo možné usuzovat, že v posuzované věci rozhodovali vyloučení soudci.

IV. Závěr

[26] Nicméně s ohledem na nezákonnost výroků I. a II. napadeného usnesení je Nejvyšší správní soud podle § 110 odst. 1 věty první před středníkem s. ř. s. zrušil a věc v tomto rozsahu vrátil městskému soudu k dalšímu řízení. V něm bude městský soud podle § 110 odst. 4 s. ř. s. vázán právním názorem vysloveným v tomto zrušovacím rozhodnutí. V dalším řízení tedy městský soud stěžovateli přizná úplné osvobození od soudních poplatků a současně posoudí, zda zastoupení jeho osoby je nezbytně třeba k ochraně jeho práv, a zda tak splňuje druhou podmínku pro ustanovení zástupce pro řízení o žalobě. Krajský soud rozhodne v dalším řízení i o náhradě nákladů řízení o této kasační stížnosti (§ 110 odst. 3 věta první s. ř. s.).

P o u č e n í: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 24. července 2019

JUDr. Jiří Palla
předseda senátu